

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Työeläkeindeksin palauttaminen takaisin palkkatasoindeksiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Työeläkeindeksin palauttaminen takaisin palkkatasoindeksiksi (KAA 4/2016 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja Kimmo Kiljunen, Suomen Senioriliike ry
- hallituksen jäsen Heikki Ranki, Suomen Senioriliike ry
- johtaja Heli Backman, sosiaali- ja terveysministeriö
- finanssisihteeri Ilari Ahola, valtiovarainministeriö
- ylimatemaatikko Mikko Kuusela, sosiaali- ja terveysministeriö
- erikoistutkija Marja Riihelä, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- johtaja Mikko Kautto, Eläketurvakeskus
- toimitusjohtaja Jukka Rantala, Eläketurvakeskus
- tutkimusneuvonantaja Jukka Lassila, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- puheenjohtaja Matti Hellsten, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- tutkimuskoordinaattori Ilpo Suoniemi, Palkansaajien tutkimuslaitos
- puheenjohtaja Eero Rämö, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- ekonomisti Reijo Vanne, Työeläkevakuuttajat TELA ry
- toimittaja Jari Hanska
- filosofian tohtori Tarmo Pukkila
- vakuutusmatemaatikko Olli Pusa

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Eläkeliitto ry
- Eläkeläiset ry
- Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
- Ikävihreät ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp

- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry.

Julkinen kuuleminen

Sosiaali- ja terveysvaliokunta järjesti 16 päivänä helmikuuta 2017 kansanedustajille ja tiedotusvälineille sekä verkkolähetyksen kautta yleisölle suunnatun julkisen kuulemistilaisuuden, jossa kuultavina olivat edellä mainituista asiantuntijatahoista: aloitteen tekijöiden edustajina puheenjohtaja Kimmo Kiljunen ja hallituksen jäsen Heikki Ranki Suomen Senioriliike ry, sosiaali- ja terveysministeriö, Eläketurvakeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA ja Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry.

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 98 §:n muuttamista siten, että maksussa oleva eläke tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien indeksillä (työeläkeindeksi), jota laskettaessa palkkatason muutoksen painokerroin on 1,0.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Työeläkejärjestelmän rahoituksellisen kestävyys turvaaminen on ollut Suomessa eläkepolitiikan pitkän aikavälin tavoite. Se oli keskeinen tekijä myös valmisteltaessa vuonna 2005 ja 2017 voimaan tulleita eläkeuudistuksia. Vuoden 2017 uudistuksen tärkein tavoite oli pidentää työuria myöhentämällä vanhuuseläkkeelle siirtymistä väestön eliniän kasvaessa. Työurien pidentämistä pidettiin välttämättömänä väestön huoltosuhteen, julkisen talouden tasapainon sekä työeläkemaksuun kohdistuvan nousupaineen takia. Työeläkejärjestelmään hyväksytyjen muutosten tavoitteena oli järjestelmän taloudellisen kestävyys ja riittävän eläketason turvaaminen eri ikäluokille samoin kuin sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden varmistaminen.

Viimeisissä eläkeuudistuksissa järjestelmän rahoitukselliseen kestävyys liittyvät laskelmat ovat perustuneet muun muassa siihen, että työeläkkeitä tarkistetaan edelleen vuonna 1996 käytön otetulla työeläkeindeksillä.

Työeläkemeno ovat nopeasti kasvaneet, ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen on noin puolitakertaistunut vuodesta 2000. Vuoden 2017 työeläkeuudistus pienentää eläkemenoa noin 2 prosenttia. Väestörakenteen muutoksen johdosta eläkemeno kuitenkin nousevat edelleen tulevina vuosina, koska eläkettä saavien määrä kasvaa ja eliniän noustessa eläkettä maksetaan aiempaa pidempään ja alkavat eläkkeet ovat myös aiempaa suurempia. Samaan aikaan työssäkäyvät ikäluokat pienenevät ja syntyvyys on aiempaa alhaisempaa. Heikko vanhushuoltosuhte tulee olemaan pysyvä ilmiö eikä vain suuriin ikäluokkiin liittyvä ohimenevä vaihe.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp

Työeläkkeet rahoitetaan pääosin työssä olevien palkoista perittävillä eläkemaksuilla. Eläkemaksun taso on tällä hetkellä 24,4 % suhteessa työtulosummaan. Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä tavoitteeksi asetettiin, ettei maksutasoa tästä nostettaisi. Valiokunta piti eläkeuudistuksesta antamassaan mietinnössä erittäin tärkeänä, että eläkemaksun taso pyritään pitämään vakana ja sen vaihtelut mahdollisimman ennakoitavina myös pitkällä aikavälillä (StVM 5/2015 vp).

Valiokunta toteaa, että työeläkejärjestelmä rakentuu vuosikymmenten kuluessa ja eläkevastuiden kattaminen vaatii yli sukupolvien kestävästä työn. Koska järjestelmään maksetaan koko työuran ajan maksuja, mutta etuuksia nostetaan vasta pitkän ajan kuluttua, luottamus järjestelmän kestävyys on keskeinen sen hyväksyttävyyden kannalta.

Eläkkeiden rahastoinnista

Eläkemaksua kerätään jatkuvasti, samalla kun eläkevastuuta kertyy. Työssä olevilta kerättävistä maksuista valtaosa (86 %) käytetään jo eläkkeellä olevien eläkkeiden maksuun ja osa rahastoidaan tulevia eläkkeitä varten. Rahastoinnin ja varoista saatavan sijoitustuoton avulla voidaan tasoittaa nousevista eläkemenosta maksuihin kohdistuvia nousupaineita ja myös eri sukupolvien maksurasitusta. Rahastoinnin tarkoitus on varautua tuleviin menoihin ja kohdentaa kustannustaakkaa myös siten, että jokainen työntekijä rahastoi jossain määrin myös itsestään syntyvää eläkevastuuta. Suomen järjestelmä perustuu siihen, että tuleva kustannusrasite katetaan vain osittain. Tällä hetkellä työeläkkeisiin rahastoidut varat kattavat noin 28 % tähän asti kertyneistä eläkevastuista.

Eurooppalaiset maat poikkeavat eläkerahastoinnista toisistaan. Euroopassa on maita, joissa eläkkeitä ei rahastoida, ja maita, joissa eläkevastuut rahastoidaan täysimääräisesti, mikä luonnollisesti on rahoituksellisesti kestäväntä. Joissakin maissa rahastointi hoidetaan kollektiivisesti, ja eräissä maissa se on yksilön omalla vastuulla. Erityisesti Etelä- ja Keski-Euroopan maissa, esimerkiksi Italiassa ja Saksassa eläkevaroja ei ole juuri kollektiivisesti rahastoitu vaan eläkemaksuja maksetaan sen mukaan, mitä eläkkeitä tulee maksuun. Tällainen järjestelmä on hyvin haavoittuva, ja työllisyyden laskiessa tarve eläke-etuuksien leikkaamiseen kasvaa.

Suomessa eläkevarat ovat tällä hetkellä noin 85 % suhteessa BKT:hen. Kansainvälisessä vertailussa Suomi on tällä varojen määrällä aivan keskiarvon tuntumassa, hieman sen alapuolella. OECD:n tilastojen mukaan Ruotsissa rahastoidut varat vuonna 2013 olivat 110 %, Tanskassa 175 %, Norjassa yli 200 %, Hollannissa 165 % ja Sveitsissä 125 % BKT:sta. Suomessa työeläkevaroja on tällä hetkellä lähes 190 miljardia euroa. Niistä valtaosa on kertynyt vasta 1990-luvun puolenvälin jälkeen. Suurin osa varoista on viimeisten 10–15 vuoden aikana työssä olleiden maksuilla ja niiden tuotoilla aikaansaatuja. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi jatkaa nykyisen kaltaista eläkkeiden rahastointia, jotta eläke-etuuksiin ei tarvitse tehdä heikennyksiä.

Rahastoitujen eläkevarojen sijoitustoiminnan tarkoituksena on se, että maksut voidaan vakauttaa alemmalle tasolle kuin mitä menot ovat. Kun eläkemenot lähivuosikymmeninä ovat pysyvästi suuremmat kuin mitä maksuilla saadaan kerätyksi, joudutaan varoja käyttämään eläkemenon ja maksutulon erotuksesta syntyvän vajeen paikkaamiseen. Indeksien muuttaminen pakottaisi käyttämään rahastoituja varoja enemmän, jolla olisi suora vaikutus saatuun tuottoon. Vaikka sijoitus-

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp

ten sääntelyä on uudistettu tuottohakuisempaan ja riskiä sallivampaan suuntaan eläkejärjestelmän kestävyys turvaamiseksi, viimeisen 10 vuoden aikana sijoitusten keskimääräinen netto-tuotto on ollut noin 3 prosenttia, mikä on myös seuraavan 10 vuoden tuotto-oletus.

Siirtyminen ansiotasoindeksiin

Kansalaisaloitteessa ehdotettuun palkkatasoindeksiin siirtyminen tarkoittaisi paluuta indeksiin, joka otettiin käyttöön työeläkelain voimaantullessa vuonna 1962. Ansiotasoindeksistä luovuttiin vuonna 1977, koska se nosti eläkkeitä nopeammin kuin palkat nousivat. Eläkkeiden indeksiä muutettiin tuolloin nk. puoliväli-indeksiksi, jossa ansioiden muutoksen vaikutus oli 50 % ja kuluttajahintojen muutoksen paino 50 %. Tämä indeksi vastasi paremmin sopimuspalkkojen kehitystä.

Kun indeksiä uudestaan muutettiin vuonna 1996, taustalla vaikuttivat vahvasti työeläkejärjestelmän rahoitukselliseen kestävyyteen liittyvät tekijät. Tuolloin käyttöön otettiin nykyinen indeksi, jossa kuluttajahintojen muutoksen vaikutus on 80 % ja ansioiden muutoksen 20 %. Nykyinen indeksi, joka muuttuu pääosin suhteessa kuluttajahintoihin, säilyttää eläkkeen ostovoiman vähintään eläkkeelle siirtymisen tasoisena. Vuoden 2005 uudistuksessa indeksiä ei muutettu, mutta rahoituksellista tasapainoa vahvistettiin ottamalla käyttöön elinaikakerroin, jolla sopeutetaan alkavien eläkkeiden tasoa elinajan pidentymiseen.

Kansalaisaloitteen mukaan indeksimuutos lisäisi eläkemenoa vain marginaalisesti eikä menolisyys aiheuttaisi maksujen korotustarvetta, koska meno rahoitettaisiin rahastojen tuotoista. Arvio poikkeaa merkittävästi valtiovarainministeriön ja Eläketurvakeskuksen valiokunnalle esittämistä laskelmista. Niiden mukaan eläkemeno kasvaisi jo vuoteen 2030 mennessä 3 prosenttiyksikköä ja pitkällä aikavälillä 6 prosenttiyksikköä suhteessa työtulosummaan ja 2 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen.

Menon lisäys tulee rahoittaa joko käyttämällä rahastoituja eläkevaroja taikka nostamalla eläkemaksuja. Rahastoitujen eläkevarojen käyttö pienentäisi niistä saatavaa tuottoa ja vähitellen kuluttaisi rahastoidut varat loppuun ja pakottaisi nostamaan maksuja merkittävästi. Eläkemaksujen nosto kasvattaisi veroastetta ja lisäisi työn sivukulua eli nostaisi työllistämiskynnystä. Maksujen nosto kohdistuisi työssäkäyviin ja erityisesti nuorempiin ikäluokkiin, joiden työuran aikainen maksurasitus nousisi. Indeksimuutos hyödyttäisi eniten 1940—1960-luvuilla syntyneitä. Valiokunta ei pidä hyväksyttävänä säilyttää nuorempien ikäluokkien harteille aiempaa suurempaa maksurasitusta.

Vaikutus julkiseen talouteen

Työeläkevarat ovat Suomessa osa julkista taloutta, koska monista muista maista poiketen Suomen julkiseen talouteen luetaan myös työeläkesektori. Valiokunta toteaa, että työeläkerahastoinnissa mahdollisesti tapahtuvat muutokset vaikuttavat suoraan Suomen rakenteelliseen jäämään. Euroopan unionin ns. finanssipoliittinen sopimus edellyttää maakohtaisen julkisen talouden rakenteellisen jäämän rajaamista kansallisesti siten, että julkisen talouden kestävyys voidaan varmistaa. Finanssipoliittinen sopimus asettaa keskipitkän aikavälin tavoitteeksi 0,5 prosentin rakenteellisen jäämän bruttokansantuotteesta.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp

Valtiovarainministeriön viimeisimmän arvion mukaan julkisen talouden kestävyysvaje on 3 % suhteessa BKT:hen. Eläkkeiden rahastointi, eläkevarojen hyvä tuotto ja eläkevarojen käyttö maksujen tasaamiseen vuosina 2020—2040 pienentävät julkisen talouden kestävyysvajeen kohdistuvia haasteita. Eläkevarojen käyttö puolestaan lisää julkisen talouden vajetta ja pakottaa joko laskemaan veroja tai tekemään julkiseen talouteen säästöjä.

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksella kestävyysvajetta pystytään pienentämään noin yhdellä prosenttiyksiköllä. Valtiovarainministeriön mukaan kansalaisaloite lisäisi julkisen talouden vajetta 1,7 prosenttiyksikköä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Aloitteen täysimääräinen vaikutus eläkemenoon näkyisi viiveellä eli vasta, kun tarkistuksia on tehty useampia ja kun alkavia eläkkeitä on alusta lähtien tarkistettu ansiotasoindeksillä.

Aloitteen mukaiseen indeksiin siirtyminen nostaisi pitkällä aikavälillä eläkkeitä 17 % ja lisäisi eläkeläisten käytettävissä olevia tuloja, joista osa ohjautuisi kulutukseen ja lisäisi kokonaistuotantoa ja työllisyyttä. Talouden elvyttäminen kasvattaisi palkkasummaa ja siitä saatavaa verotuloa ja eläkemaksutuloa. Dynaamiset vaikutukset eivät kuitenkaan toteutuisi kovin merkittävinä, koska eläkeläisväestöllä lisätulo ei kanavoitu yhtä suuressa määrin kulutukseen kuin esimerkiksi lapsiperheillä. Korkeammat eläkkeet tulisi kuitenkin ennemmin tai myöhemmin rahoittaa korottamalla eläkemaksuja, jolloin työn verotus kiristyisi, ellei tuloveroa laskettaisi. Se puolestaan johtaa muiden julkisten menojen karsimiseen.

Eläkeläisten pienituloisuus

Valiokunta jakaa kansalaisaloitteessa esitetyn huolen pienimmillä eläketuloilla elävien eläkeläisten asemasta. Eläkeläisten pienituloisuus on erityisen yleistä työkyvyttömyyseläkettä saavien, alle 55-vuotiaiden ja yksinasuvien vanhuseläkettä saavien eläkeläisten keskuudessa. Eläkeläisnaisten pienituloisuusaste on hieman korkeampaa kuin miesten. Köyhyys kasautuu erityisesti vanhimmille, yli 75-vuotiaille yksinasuville naisille, joilla työeläkkeet ovat pieniä ja joiden pääasiallisena eläketulona on kansan- tai takuueläke. Vaikka pienituloisuus ei eläkeläisten keskuudessa ole sen yleisempää kuin muissa väestöryhmissä ja vaikka Eläketurvakeskuksen tammi-kuussa 2017 julkaiseman tutkimuksen mukaan eläkeläisten taloudellinen asema suhteessa palkansaajiin on pysynyt ennallaan tarkastelujaksolla 1995—2015, Suomen noin 1,4 miljoonasta eläkkeensaajasta lähes 200 000 elää EU:ssa käytetyn köyhyysrajan alapuolella.

Indeksin muuttaminen kasvattaisi merkittävämmän suurien eläkkeiden. Pientä työeläkettä saaville työeläkeindeksin muutoksella ei lyhyellä aikavälillä olisi sanottavaa vaikutusta, koska pienet työeläkkeet nousisivat aluksi euromääräisesti hyvin vähän. Kun pienituloisten eläkeläisten tulot muodostuvat pääosin kansaneläkkeestä ja muista sosiaalietuuksista, he eivät juuri hyötyisi indeksin muutoksesta. Keskituloisilla eläkeläisillä tulot muodostuvat pääosin työeläkkeestä ja suurituloisilla puolestaan työeläkkeestä ja pääomatuloista. Näin indeksinmuutoksen hyöty kanavoituisi enemmän keski- ja suurituloisille. Valiokunnan näkemyksen mukaan vaikeimmassa asemassa olevien eläkeläisten asemaa parannetaan tehokkaimmin nostamalla kansaneläkettä tai takuueläkettä. Pelkästään pientä työeläkettä saavien asemaa parannetaan tehokkaammin muilla toimin, kuten huolehtimalla sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen sekä lääkkeiden ja matkakustannusten omavastuiden kohtuullisuudesta sekä riittävästä asumisen tuesta.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 4/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 14.3.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Annika Saarikko kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp
Vastalause 1

VASTALAUSE 1

Perustelut

Yhdymme valiokunnan mietintöön muuten, mutta katsomme, ettei siinä puututa riittävästi eläkeläisköyhyyteen ja pienituloisten eläkeläisten toimeentulon turvaamiseen. Eläkeläisköyhyys ja pienituloisuus on tunnistettava ja eläkeläisten aseman helpottamiseksi tarvitaan ratkaisuja, joilla kohtuullinen toimeentulo voidaan turvata.

Eläkeläisten toimeentulo tilastoissa

Eläkkeensaajien toimeentulo vaihtelee paljon yksilöllisten elämäntilanteiden mukaan. Monilla eläkeläisillä takuueläke tai kansaneläke ja pieni työeläke eivät riitä turvaamaan toimeentuloa, vaan on turvauduttava asumistukeen tai jopa toimeentulotukeen päivittäisen arjen, asumiskulujen, sote-palveluiden ja lääkkeiden kattamiseksi. Pienituloisuus on ongelmana siitä huolimatta, että keskiarvoista kehitystä tarkasteltaessa nähdään, että eläkeläisten toimeentulo on kehittynyt 20 viime vuoden aikana myönteisesti (Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo 1995—2015. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1/2017). Tämä on seurausta nykyisen työeläkejärjestelmän täysistä karttumisajoista sekä työurien pidentymisestä. Se on seurausta myös siitä, että vanhuuseläkkeellä olevien joukosta on poistunut pienituloisia henkilöitä, joiden kokonaiseläkkeestä kansaneläke on muodostanut isomman osan.

Totuus yksittäisten eläkeläisten tilanteesta löytyy keskiarvojen takaa. Vuonna 2014 eläkeläisistä 12,8 prosenttia oli pienituloisia (rajana 60 % mediaanituloista). Käytettävissä olevilla tuloilla ja kulutuksella arvioituna heikoin toimeentulo on nuorimmilla eläkeläisillä. Vuonna 2014 alle 55-vuotiaiden pienituloisuusaste oli 34 prosenttia. Tarkastelujakson aikana tämän ikäryhmän pienituloisuusaste on kolminkertaistunut.

Eläkeläisten pienituloisuus vaihtelee sukupuolen, perheeseen ja iän mukaan. Yksin asuvilla eläkeläisillä on selvästi korkeampi pienituloisuusriski kuin perheellisillä. Myös kulutuksella mitattuna yksin asuvien toimeentulo on perheellisiä heikompaa. Vuonna 2014 yksin asuvista eläkeläisistä 27 prosenttia oli pienituloisia, kun perheellisillä tämä osuus oli vain kolme prosenttia.

Alle 55-vuotiaista yksin asuvista eläkeläisistä jopa 59 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2014.

Myös yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuus on yleistä. 75 vuotta täyttäneet yksin asuvat naiset muodostavat suurimman pienituloisten ryhmän eläkeläisistä.

Työeläkkeen tarkoituksena on turvata työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä ja eläkeaikana. Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen tarkoituksena on taata vähimmäiseläke sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi on jäänyt vähäiseksi tai jolla ei ole oikeutta työeläkkeeseen lainkaan.

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp
Vastalause 1

Kansaneläke pienenee eläketulojen kasvaessa siten, että täydestä kansaneläkkeestä vähennetään puolet ansioeläkkeestä. Kun työeläketulot ovat yksinasuvalla yli 1 311 euroa ja puolison kanssa asuvalla yli 1 168 euroa kuukaudessa, ei kansaneläkettä enää makseta.

Vuoden 2015 lopussa työeläkkeenä vanhuuseläkettä saavien keskimääräinen eläke oli 1 486 euroa kuukaudessa. Vuoden 2015 aikana vanhuuseläkkeelle siirtyneillä vastaava luku oli jo 1 797 euroa kuukaudessa, joten uudet vanhuuseläkkeet olivat vuonna 2015 keskimäärin noin 300 euroa kuukaudessa korkeampia kuin jo maksussa olevat eläkkeet.

Eläkeläisten toimeentulo poliittisten päätösten valossa

Eläkeläisen arjen toimeentulo muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluvat mm. eläke- ja muut tulot, muut etuudet, verotus, erilaiset maksut ja palvelut.

Vuonna 2016 kansaneläkeindeksiin sidotut etuudet laskivat miinusmerkkisen indeksin vuoksi 0,4 prosenttia. SDP:n vaihtoehtobudjetissa edellytettiin, että kansaneläkeindeksi jäädytetään, jotta etuuksien taso ei laskisi. Vuoden 2017 budjetissa hallitus leikkasi edelleen kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia 0,85 prosentilla ja jäädytti kansaneläkeindeksin tälle alemmalle tasolle vuoteen 2019 saakka. SDP esitti myös näiden leikkausten perumista.

Indeksileikkausten vaikutukset näkyvät pienituloisten arjessa esim. niin, että viime vuonna takuueläkkeeseen tehty yli 20 euron korotus sulaa pois parissa vuodessa ja kansaneläkeläisen tulosta leikataan 5,45 euroa kuukaudessa vuonna 2017.

SDP esitti myös vuoden 2016 vaihtoehtobudjetissaan, että eläkeläisten verotus ei saa olla palkansaajien verotusta kireämpää. Esityksemme mukaan eläkkeensaajan käteen jäävä vuositulo olisi n. 250 euroa nykyistä korkeampi. Hallitus sanoi tekevänsä korjauksen eläkeläisten verotukseen vuodelle 2017. Kuitenkin eduskunnan tietopalvelun laskelmien mukaan, kun huomioidaan

1. henkilöverotukseen kohdistuvat muutokset
2. sosiaalivakuutusmaksujen muutokset
3. indeksiin sidottujen etuusperusteiden leikkaus 0,85 prosentilla
4. arvioitu 0,7 prosentin korotus työeläkeindeksiin sekä
5. inflaatiokehitys,

huomataan, että vuonna 2017 takuueläkeläisen ostovoima putoaa 2 %, 1 000 euron työeläkettä saavan ostovoima putoaa 1,2 % ja 2 000 euron työeläkettä saavan ostovoima putoaa 0,2 %. Hallituksen toimenpiteet tasaavat eläkeläisten ostovoiman viime vuoden tasolle, jos työeläke on 2 500 euroa kuukaudessa. Vasta tämän tulotason jälkeen ostovoima alkaa nousta prosentin kymmenyksillä.

Keinoja pienituloisten eläkeläisten toimeentulon parantamiseksi

Eläkeläisten toimeentulo on kokonaisuus, jossa yksi parannuskeino ei voi korjata jokaista ongelmaa. Kansaneläkeindeksiin tehtyt heikennykset ja jäädytykset vaikuttavat suoraan ostovoimaan, koska etuudet eivät enää seuraa hintakehitystä. Tätä ei voi kompensoida verotuksella, etenkin

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp
Vastalause 1

koska pienimmistä eläkkeistä, joihin myös kel-indeksit eniten vaikuttavat, ei makseta veroja lainkaan.

Kaikkein pienituloisimpien eläkkeensaajien asemaan voidaan parhaiten vaikuttaa takuueläkettä korottamalla. Toinen pienituloisten eläkkeiden parantamiseen parhaiten toimiva keino on kansaneläkkeiden tason parantaminen.

Myös pientä työeläkettä saavien tilanne on usein taloudellisesti tiukka. Kansaneläkkeen ja työeläkkeen yhteensovitus voitaisiin lieventää niin, että pientä työeläkettä saavat saisivat sen lisäksi jonkin verran nykyistä enemmän kansaneläkettä. Lisäksi verotuksen eläketulovähennysten nostamista tulee jatkaa niin, että pieni- ja keskituloisten eläkeläisten ostovoima kasvaa.

Eläke-etuuksien lisäksi pieni- ja keskituloisten eläkeläisten toimeentuloon vaikuttavat palvelujen käyttöön liittyvät maksut ja muut etuudet, kuten asumistuki, lääkekorvaukset ja eläkkeensaajan hoitotuki.

Eläkkeensaajien asumistuen merkitys on pienituloisille eläkeläisille suuri kaupungeissa, joissa asumisen kustannukset ovat suuret. Hallitus joutui syksyllä 2015 perumaan suunnittelemansa eläkkeensaajan asumistuen lakkauttamisesta opposition ja kansalaisten painostuksen alla. Suunnitelma olisi ajanut tuhansia eläkkeensaajia toimeentulotuen asiakkaaksi tai pois omasta kodistaan.

Sipilän hallitus päätti kuitenkin jäädättää eläkkeensaajan asumistuen enimmäisasumismenot. Heikennyksen vuoksi peräti noin 55 000 eläkkeensaajan asumistuen saajista ylittää enimmäismenot.

Eläkkeensaajien asumistuen enimmäismenojen nostaminen olisi yksi keino helpottaa pienituloisimpien, korkeita vuokria maksavien arkea nopeasti. Pidemmällä aikavälillä jatkuvasti nouseviin asumiskustannuksiin pitää ratkaisu löytyä järkevällä asuntopolitiikalla ja kaavoituksella.

Eläkkeensaajien toimeentulon kannalta keskeistä on myös heidän tarvitsemista palveluista perittävien maksujen taso. Palvelujen tarve on suurin useimmiten kaikkein vaikeimmassa asemassa olevilla eläkeläisillä. Palvelujen oikea-aikainen ja sujuva saatavuus on arjessa erityisen tärkeää.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumaksujen kohtuullistaminen helpottaa erityisesti pienituloisten eläkkeensaajien toimeentuloa. Esimerkiksi viime hallituskaudella laadittu raportti kunnan järjestämisvastuulla olevan palveluasumisen ja kotiin vietävien palveluiden asiakasmaksujen uudistamisesta antaa hyvän pohjan oikeudenmukaisen maksupolitiikan kehittämiseksi. Myös nykyisen asiakasmaksulain 11 §:n soveltamista maksualennuksista ja -vapautuksista pitäisi voimakkaasti edistää kunnissa.

Myös hyvällä työllisyydellä ja palkkapolitiikalla on merkittävä vaikutus tuleviin eläkkeisiin. Eläkeläisistä pienituloisimpia ovat työeläkettä vailla olevat eläkeläiset. Naisten eläkkeet jäävät miesten eläkkeistä jälkeen paitsi matalamman palkan, myös sirpaleisemman työuran vuoksi. Työuran pituuteen ja kertyvään eläketurvaan voidaan vaikuttaa hyvällä työllisyydellä ja työelämän kehittä-

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp
Vastalause 1

tämisellä, laadukkaalla koulutuksella, oikeudenmukaisella palkkapolitiikalla, laadukkaalla työterveyshuollolla sekä perhevapaiden tasaisemmalla jakamisella.

Lopuksi

Eläkeläisten pienituloisuus on tosiasia, johon voidaan kuitenkin vaikuttaa poliittisin päätöksin.

Hallituksen tulee mielestämme laatia toimenpideohjelma eläkeläisköyhyyden vähentämiseksi ja eläkeläisten toimeentulon turvaamiseksi kiinnittäen erityistä huomiota ikääntyneiden naisten ja pieniä työeläkkeitä saavien asemaan. Osana kokonaisuutta tulisi selvittää mm. vaihtoehdot kansaneläkkeen tasokorotuksen tekemiseksi ja verotuksen kehittämiseksi sekä eläkkeensaajien asumistuen, palvelujen ja palvelumaksujen vaikutus.

Ehdotamme asiasta hallituksen toimintaa sitovaa lausumaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään yksi lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii nopeasti toimenpideohjelman eläkeläisköyhyyden vähentämiseksi ja eläkeläisten toimeentulon turvaamiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää ikääntyneiden naisten ja pieniä työeläkkeitä saavien asemaan. Osana kokonaisuutta tulee selvittää mm. vaihtoehdot kansaneläkkeen tasokorotuksen tekemiseksi ja verotuksen muuttamiseksi sekä eläkkeensaajien asumistuen, palvelujen ja palvelumaksujen vaikutus. Ohjelma tulee tuoda eduskunnan käsittelyyn selontekona syksyllä 2017.

Helsingissä 14.03.2017

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd

Valiokunnan mietintö StVM 4/2017 vp
Vastalause 2

VASTALAUSE 2

Yhdymme 1. vastalauseen perusteluissa esitettyihin ehdotuksiin keinoiksi eläkeläisköyhyyden vähentämisestä sekä vastalauseen lausumaehdotukseen.

Helsingissä 14.03.2017

Aino-Kaisa Pekonen vas
Veronica Rehn-Kivi r
Outi Alanko-Kahiluoto vihr